

تسویه مبادلات بدون نیاز به هیچ‌گونه نهاد واسطه‌ای انجام‌پذیر است. رقم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص با ۳۰ درصد رشد از ۶۱۴۵۲ میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۸۵ به ۷۹۹۰۹ میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۸۶ بالغ گردید. بر این اساس، نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های جاری) معادل ۲/۸ درصد بود که ۰/۱ واحد درصد نسبت به سال ۱۳۸۵ افزایش نشان می‌دهد^(۳). همچنین، سهم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص از پول (M۱) و نقدینگی (M۲) نیز در پایان سال ۱۳۸۶ به ترتیب معادل ۱۴/۹ و ۴/۹ درصد بود که ۰/۱ واحد درصد نسبت به پایان سال ۱۳۸۵ افزایش نشان می‌دهند. مبلغ اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به ازای هر فرد در سال ۱۳۸۶ معادل ۱۱۱۷ هزار ریال بود که نسبت به سال قبل، ۲۸/۱ درصد رشد نشان می‌دهد.

توسعه نظام‌های پرداخت^(۱) موجب افزایش ثبات بخش مالی، کاهش هزینه‌های مبادله، تقویت استفاده کارا از منابع مالی، بهبود نقدشوندگی در بازارهای مالی و تسهیل اجرای سیاست پولی در اقتصاد کشور می‌شود. در ادامه روند رو به رشد سال‌های قبل، بخش مالی کشور در سال ۱۳۸۶ نیز شاهد توسعه نظام‌های پرداخت بود. در این سال فعالیت «سامانه تسویه ناخالص آنی (ساتنا)^(۲)» گسترش یافت و تسویه پرداخت‌های بانک به بانک و مشتری به مشتری نیز در آن امکان‌پذیر شد. همچنین، «سامانه حواله الکترونیک بین‌بانکی (سحاب)» که در اواخر سال ۱۳۸۵ برای ارائه انواع خدمات انتقال وجه آنی برای پرداخت‌های خرد راه‌اندازی شده بود، در سال ۱۳۸۶ توسعه بیشتری یافت.

۱-۱۵- پرداخت نقدی

۱-۱-۱۵- اسکناس و مسکوک

پول نقد به صورت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص، شناخته‌شده‌ترین ابزار پرداخت می‌باشد که توسط آن

جدول ۱-۱۵- اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و نسبت آن به متغیرهای کلان

مبلغ (میلیارد ریال)	درصد تغییر سالانه	سهم از پول (درصد)	نسبت به تولید ناخالص داخلی (درصد)	مبلغ به ازای هر فرد (هزار ریال)
۱۳۸۲	۱۱/۴	۱۷/۸	۳/۴	۵۷۵
۱۳۸۳	۱۵/۶	۱۷/۷	۳/۱	۶۵۵
۱۳۸۴	۱۳/۲	۱۵/۹	۲/۷	۷۳۰
۱۳۸۵	۲۱/۳	۱۴/۸	۲/۷	۸۷۲
۱۳۸۶	۳۰/۰	۱۴/۹	۲/۸	۱۱۱۷

۳- در مقایسه‌های بین کشوری باید توجه داشت که حجم قابل توجهی از مبادلات در کشور تا پایان سال ۱۳۸۶ از طریق چک‌پول‌ها و ایران‌چک‌های صادره توسط بانک‌ها صورت می‌پذیرفت که با آنکه نقش پول نقد را در مبادلات ایفا می‌نمودند، در ارقام اسکناس و مسکوک منعکس نشده‌اند.

۱- Payment Systems

۲- Real Time Gross Settlement (RTGS)

۱۵-۱-۲- سپرده‌های دیداری

جاری) در سال ۱۳۸۶ به ترتیب به ۸۵/۱، ۲۷/۸ و ۱۵/۸ درصد رسید. میزان سپرده دیداری به ازای هر فرد در سال ۱۳۸۶، ۶۳۷۲ هزار ریال بود که نسبت به سال ۱۳۸۵ معادل ۲۷/۲ درصد رشد داشته است. مبلغ خالص چک‌های صادره بانک‌ها^(۱) (پس از کسر پرداخت چک‌های صادره سایر بانک‌ها) در سال ۱۳۸۶ به ۱۳۶۵۰۱ میلیارد ریال رسید و سهمی معادل ۲۹/۹ درصد از سپرده‌های دیداری بانک‌ها را به خود اختصاص داد.

سپرده دیداری جزء دیگر پول است که از نقدشوندگی بالایی برخوردار بوده و به راحتی به پول نقد تبدیل می‌شود. این سپرده‌ها می‌توانند برای پرداخت‌های غیر نقدی از طریق سایر ابزارهای پرداخت مانند انواع چک و کارت بانکی مورد استفاده قرار گیرند. میزان سپرده‌های دیداری در پایان سال ۱۳۸۶ به ۴۵۵۷۹۸ میلیارد ریال رسید که نسبت به سال ۱۳۸۵ معادل ۲۹/۱ درصد رشد نشان می‌دهد. نسبت سپرده‌های مزبور به پول، نقدینگی و تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های

جدول ۱۵-۲- سپرده‌های دیداری و نسبت آن به متغیرهای کلان

مبلغ (میلیارد ریال)	درصد تغییر سالانه	سهم از پول (درصد)	نسبت به تولید ناخالص داخلی (درصد)	مبلغ به ازای هر فرد (هزار ریال)
۱۳۸۲	۲۰/۸	۸۲/۲	۳۳/۹	۲۶۵۴
۱۳۸۳	۱۶/۵	۸۲/۳	۳۰/۳	۳۰۴۴
۱۳۸۴	۲۸/۵	۸۴/۱	۲۹/۰	۳۸۵۱
۱۳۸۵	۳۲/۱	۸۵/۲	۲۷/۵	۵۰۰۹
۱۳۸۶	۲۹/۱	۸۵/۱	۲۷/۸	۶۳۷۲

۱۵-۲- نظام تصفیه چک

همچنان مهم‌ترین نهاد مبادله اسناد بین‌بانکی باقی ماند. در مجموع، ۹۱۵ میلیون برگ انواع چک با ارزشی معادل ۸۰۴۲ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۸۶ در اتاق‌های پایاپای اسناد بانکی سراسر کشور مبادله گردید که نتیجه خالص پایاپای شده این مبادلات معادل ۱۰۵۶ هزار میلیارد ریال بود.

با توجه به کوچک بودن قطع اسکناس‌های در جریان، بسیاری از تبادلات مالی در سال ۱۳۸۶ توسط ایران چک‌های صادره توسط بانک‌ها انجام پذیرفت؛ به طوری که سهم ایران چک‌ها از کل تبادلات اتاق پایاپای اسناد بانکی از نظر تعداد و ارزش به ترتیب به ۷۱/۷ و ۷/۹ درصد رسید. حجم کل ایران چک‌های تحویلی به اتاق پایاپای اسناد بانکی طی سال ۱۳۸۶، از نظر ارزش ۶۳۶ هزار میلیارد ریال

اتاق پایاپای اسناد بانکی برای مبادله و پایاپای^(۲) انواع چک، حواله، اوراق سود سهام بانک‌ها و سایر اسناد بین‌بانکی به روش مکانیزه یا دستی و ارائه خدماتی دیگر به بانک‌ها فعالیت می‌کند^(۳). تسویه^(۴) الکترونیک نتیجه خالص پایاپای چک‌ها و اسناد مبادله شده میان بانک‌ها در این اتاق، از دی ماه ۱۳۸۵ به صورت متمرکز از طریق ساتنا امکان‌پذیر گردید. با وجود گسترش فعالیت ساتنا در سال ۱۳۸۶ که تسویه آنی وجوه را به شکل الکترونیک امکان‌پذیر ساخت، اتاق پایاپای اسناد بانکی

۱- این رقم شامل رسوب انواع چک (به‌جز چک‌های جاری اشخاص) شامل چک‌های رمزارز، تضمینی، مسافرتی و ایران چک‌ها و چک‌پول‌های صادره توسط بانک‌ها می‌شود.

۲- Clearing

۳- به اساس‌نامه اتاق پایاپای اسناد بانکی رجوع شود.

۴- Settlement

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۶

ریال بالغ گردید. بر این اساس، میانگین مبلغ هر مبادله انجام شده از این طریق در سال ۱۳۸۶ معادل ۲۸۵۹۵ هزار ریال بود که در مقایسه با رقم سال قبل (۲۰۷۸۷ هزار ریال) به میزان قابل توجهی (۳۷/۶ درصد) افزایش یافته است. همچنین، تعداد و ارزش مبادلات انجام شده از این طریق به ازای هر فرد در سال ۱۳۸۶ به ترتیب ۳/۶ بار و ۱۰۳۵۳۴ هزار ریال بود. وضعیت موجود نشان‌دهنده افزایش استفاده از چک برای پرداخت مبالغ بالاتر در مقایسه با سایر ابزارهای پرداخت می‌باشد.

نسبت ارزش کل مبادلات انجام شده در اتاق پایاپای اسناد بانکی به تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های جاری) در سال ۱۳۸۶ معادل ۲/۸ بود که در مقایسه با رقم سال قبل (۲/۵) افزایش نشان می‌دهد. نسبت مزبور برای ایران چک‌ها و چک‌های عادی به ترتیب ۰/۲ و ۲/۶ بود.

و از نظر تعداد ۶۵۶ میلیون برگ بود. بدین ترتیب، تعداد و ارزش مبادلاتی که از طریق ایران چک انجام پذیرفت به ترتیب از رشد ۸۶/۹ و ۱۲۴/۷ درصدی نسبت به سال ۱۳۸۵ برخوردار شد. بر این اساس، میانگین مبلغ هر مبادله انجام شده از این طریق در سال ۱۳۸۶ معادل ۹۷۰ هزار ریال بود که نسبت به رقم سال قبل (۸۰۶ هزار ریال) ۲۰/۳ درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین، تعداد و ارزش مبادلات انجام شده به ازای هر فرد در سال ۱۳۸۶ به ترتیب ۹/۲ بار و ۸۸۹۱ هزار ریال بود.

در سال ۱۳۸۶، چک‌های عادی^(۱) تحویلی به اتاق پایاپای برای تسویه مبادلات بین‌بانکی از نظر تعداد ۲/۴ و از نظر ارزش ۴۰/۸ درصد افزایش یافت. به این ترتیب، مجموع کل مبادلات در قالب چک‌های عادی طی سال ۱۳۸۶ از نظر تعداد به ۲۵۹ میلیون برگ و از نظر ارزش به ۷۴۰۶ هزار میلیارد

جدول ۱۵-۳- تعداد و ارزش مبادلات در اتاق پایاپای اسناد بانکی

درصد تغییر		مبلغ (هزار میلیارد ریال)			درصد تغییر		تعداد (میلیون)			
۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	
کل اتاق پایاپای										
۴۵/۱	۴۵/۸	۸۰۴۲	۵۵۴۲	۳۸۰۰	۵۱/۵	۱۵/۳	۹۱۵	۶۰۴	۵۲۴	اسناد بانکی
۱۲۴/۷	۱۵۰/۴	۶۳۶	۲۸۳	۱۱۳	۸۶/۹	۱۶/۶	۶۵۶	۳۵۱	۳۰۱	ایران چک
۴۰/۸	۴۲/۶	۷۴۰۶	۵۲۵۹	۳۶۸۷	۲/۴	۱۳/۵	۲۵۹	۲۵۳	۲۲۳	چک‌های عادی

جدول ۱۵-۴- تعداد ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیک

درصد تغییر		پایان سال			
۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	
۶۴/۷	۷۳/۵	۳۸۵۹۳۲۸۳	۲۳۴۳۷۶۰۱	۱۳۵۱۱۵۲۹	کارت‌بانک‌ها
۳۲/۸	۶۷/۵	۹۹۱۷	۷۴۶۸	۴۴۵۸	خودپردازها
۱۲۱/۶	۱۸۱/۳	۴۲۷۰۸۲	۱۹۲۷۶۵	۶۸۵۳۲	پایانه‌های فروش
۳۸/۳	۳۹/۳	۲۱۷۰۷	۱۵۶۹۲	۱۱۲۶۸	پایانه‌های شعب

۱- چک‌های عادی عنوانی است که به چک‌پول‌های صادره توسط بانک‌ها (غیر از ایران چک‌ها)، چک‌های رمزارز بین‌بانکی و همچنین چک‌های اشخاص اطلاق می‌شود.

۱۵-۳- نظام پرداخت الکترونیک

۱۵-۳-۱- توسعه ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیک

روند توسعه ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیک در شبکه بانکی کشور طی سال ۱۳۸۶ نیز تداوم یافت. در سال مزبور، تعداد کارت‌های صادر شده توسط شبکه بانکی کشور با ۶۴/۷ درصد رشد به ۳۸/۶ میلیون عدد بالغ گردید. از این تعداد، ۷۸/۲ درصد (۳۰/۲ میلیون عدد) کارت برداشت (بدهی)^(۱)، ۲۱/۲ درصد (۸/۲ میلیون عدد) کارت‌های پیش‌پرداخت شده^(۲) و تنها کمتر از یک درصد (۲۶۴ هزار عدد) کارت اعتباری^(۳) بود.

بدین ترتیب، تعداد کارت صادره به ازای هر فرد در پایان سال ۱۳۸۶ به ۰/۵ رسید که نسبت به رقم سال ۱۳۸۵ (۰/۳)، ۶۶/۷ درصد رشد نشان می‌دهد. تعداد دستگاه‌های خودپرداز^(۴) طی سال ۱۳۸۶ با رشد ۳۲/۸ درصدی به ۹۹۱۷ دستگاه رسید. تعداد پایانه‌های شعب نیز که برای دریافت یا انتقال الکترونیکی وجه از طریق کارت داخل شعب بانک‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد، از ۳۸/۳ درصد رشد برخوردار بود. تعداد پایانه‌های فروش^(۵) طی همین سال رشد ۱۲۱/۶ درصدی را تجربه کرد و به ۴۲۷ هزار دستگاه رسید. رشد بالای تعداد پایانه‌های فروش در مقایسه با خودپردازها نشان‌دهنده جهت‌گیری مناسب شبکه بانکی کشور در گسترش بیشتر پرداخت‌های الکترونیک در سطح کشور است. در پایان سال ۱۳۸۶، نسبت تعداد کارت‌های صادره به ازای هر دستگاه خودپرداز، پایانه شعب و

پایانه فروش به ترتیب ۳۸۹۲، ۱۷۷۸ و ۹۰ کارت بود که با توجه به رشد تعداد کارت‌های صادره در سال ۱۳۸۶، روند نسبت‌های مزبور برای خودپردازها و پایانه‌های شعب فزاینده و برای پایانه‌های فروش کاهش یافته بود. با وجود رشد چشمگیر ابزارها و تجهیزات مزبور، از آنجا که نسبت تعداد هریک از آنها به جمعیت بسیار پایین‌تر از نرخ معمول آن در کشورهای توسعه‌یافته است^(۶)، انتظار می‌رود در آینده روند رو به رشد آنها همچنان تداوم یابد.

۱۵-۳-۲- گسترش مبادلات الکترونیک

تعداد و مبلغ کل تراکنش‌های الکترونیک انجام شده در شبکه بانکی طی سال ۱۳۸۶ به ترتیب به ۶۷۸ میلیون عدد و ۴۳۵۵۱۲ میلیارد ریال بالغ گردید. تعداد تراکنش‌های انجام شده از طریق خودپردازها، پایانه‌های فروش و پایانه‌های شعب در نه ماهه پایانی سال ۱۳۸۶ نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۸۵ به ترتیب از رشدی معادل ۴۳/۳، ۱۷۸/۲ و ۶۷/۸ درصد برخوردار بود^(۷). این امر سبب شد تا ارزش تراکنش‌ها در پایانه‌های مزبور به ترتیب معادل ۶۷/۳، ۱۸۴/۰ و ۸۲/۸ درصد طی دوره مزبور افزایش یابد. میانگین تعداد کل تراکنش‌های انجام شده به ازای هر کارت در سال ۱۳۸۶ معادل ۱۷/۶ بود. تعداد تراکنش‌های انجام شده به ازای هریک از دستگاه‌های خودپرداز، پایانه شعب و پایانه فروش طی سال به ترتیب ۶۱۷۷۰، ۱۴۷۱ و ۷۹ تراکنش بود. میانگین مبلغ هر تراکنش انجام شده در خودپردازها، پایانه‌های فروش و پایانه‌های شعب به ترتیب ۲۴۴، ۶۲۶ و ۸۳۰۱ هزار ریال بود.

۱- Debit Card

۲- Prepaid Card

۳- Credit Card

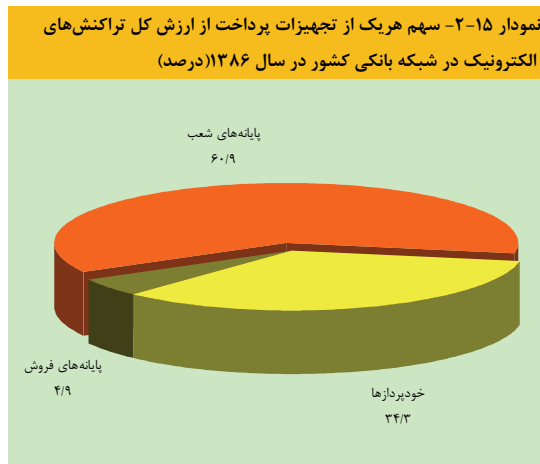
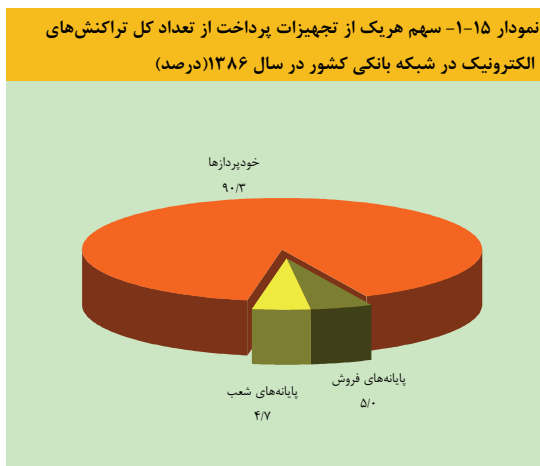
۴- Automated Teller Machine(ATM)

۵- Point of Sale(POS)

۶- به گزارش آماری کمیته نظام‌های پرداخت و تسویه بانک تسویه بین‌المللی (BIS) در سال ۲۰۰۸ مراجعه شود.
۷- آمار مزبور از تیر ماه ۱۳۸۵ به شکل ماهانه انتشار یافته و به همین دلیل امکان محاسبه رشد سالانه ارقام سال ۱۳۸۶ وجود ندارد.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۶

معادل ۵۸/۶ و ۶۵/۲ درصد بود. بر این اساس، تعداد تراکنش‌های بین‌بانکی پردازش شده در مرکز شتاب از طریق خودپردازها و پایانه‌های فروش در سال ۱۳۸۶ به ترتیب با رشدی معادل ۵۶/۰ و ۲۰۸/۷ درصد به ۳۵۹۱۳۴ و ۲۲۰۵۰ هزار تراکنش رسید. این امر سبب شد تا رقم کل خالص تراکنش‌های پردازش شده در مرکز شتاب در این سال به ۱۷۷۶۶ میلیارد ریال بالغ گردد. رقم مزبور نسبت به سال ۱۳۸۵ معادل ۶۷/۴ درصد رشد نشان می‌دهد. سهم پایانه‌های فروش از تعداد تراکنش‌ها ۵/۸ درصد بود که نسبت به رقم سال ۱۳۸۵ (۳ درصد) رشد مطلوبی را نشان می‌دهد.

با وجود رشد قابل توجه تعداد و ارزش تراکنش‌های انجام شده در پایانه‌های فروش، سهم عمده تعداد کل تراکنش‌ها (۹۰/۳ درصد) کماکان در خودپردازها انجام شد. سهم خودپردازها و پایانه‌های شعب از مبلغ کل تراکنش‌ها در سال ۱۳۸۶ به ترتیب ۳۴/۳ و ۶۰/۹ درصد بود. سهم پایانه‌های فروش از تعداد و ارزش کل تراکنش‌های انجام شده در پایانه‌های الکترونیک کشور در این سال به ترتیب ۵ و ۴/۹ درصد بود. این عملکرد نشان می‌دهد که استفاده از پایانه‌های فروش هنوز در سطح جامعه گسترش نیافته است. در مقابل، استفاده از خودپردازها به منظور دریافت پول و پرداخت آن در مبادلات نقدی نقش پر رنگی دارد. انتظار می‌رود با گسترش بیشتر کارت‌های اعتباری و دسترسی به پایانه‌های فروش در سراسر کشور، بر سهم تراکنش‌ها در پایانه‌های فروش افزوده شده و نقش پول نقد در مبادلات کاهش یابد. نکته مهم دیگری که باید به آن توجه شود سهم قابل توجه پایانه‌های شعب از کل مبلغ تراکنش‌ها در پایان سال ۱۳۸۶ است. در این سال پایانه‌های شعب عمدتاً برای نقل و انتقال الکترونیک وجوه در میان شعب مختلف بانک‌ها به کار می‌رفت. همچنین، انتقال بین‌بانکی وجوه تا ۵۰ میلیون ریال در شبانه‌روز از طریق پایانه‌های شعب سیزده بانک تا پایان سال ۱۳۸۶ امکان‌پذیر شد. استفاده از خدمات پایانه‌های شعب موجب شده است که نیاز به استفاده از وجوه نقد و چک‌های رمزار بین‌بانکی برای انتقال وجوه از یک بانک به بانک دیگر کاهش یابد.

سهم بالایی از تراکنش‌های الکترونیک در سطح شبکه بانکی کشور، تراکنش‌های بین‌بانکی است که از طریق شبکه تبادلات الکترونیک بین‌بانکی (شتاب) انجام می‌گیرد. سهم مرکز شتاب از مجموع تعداد تراکنش‌های انجام شده در خودپردازها و پایانه‌های فروش طی سال ۱۳۸۶، به ترتیب

جدول ۱۵-۵- تعداد و ارزش تراکنش‌های الکترونیکی در شبکه بانکی کشور

رشد (۱) (درصد)	مبلغ تراکنش‌ها (میلیارد ریال)			رشد (۱) (درصد)	تعداد تراکنش‌ها (هزار)			
	۱۳۸۶	نه ماهه ۱۳۸۶	نه ماهه ۱۳۸۵		۱۳۸۶	نه ماهه ۱۳۸۶	نه ماهه ۱۳۸۵	
۸۰/۴	۴۳۵۵۱۲	۳۸۳۴۵۳	۲۱۲۵۷۳	۴۸/۳	۶۷۸۳۰۷	۵۳۴۶۴۰	۳۶۰۶۳۳	تراکنش‌های شبکه بانکی
۶۷/۳	۱۴۹۲۴۲	۱۲۹۹۵۲	۷۷۶۷۳	۴۳/۳	۶۱۲۵۷۵	۴۸۰۱۲۸	۳۳۴۹۹۲	خودپردازها
۱۸۴/۰	۲۱۱۴۳	۱۹۲۶۴	۶۷۸۳	۱۷۸/۲	۳۳۷۹۴	۲۸۹۳۶	۱۰۴۰۰	پایانه‌های فروش
۸۲/۸	۲۶۵۱۲۷	۲۳۴۲۳۷	۱۲۸۱۱۷	۶۷/۸	۳۱۹۳۸	۲۵۵۷۶	۱۵۲۴۱	پایانه‌های شعب

۱- رشد ارقام طی نه ماهه پایانی سال ۱۳۸۶ نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۸۵ محاسبه شده است.

جدول ۱۵-۶- تعداد تراکنش‌های بین‌بانکی پردازش شده و حجم خالص مبادلات بین‌بانکی پایاپای شده در مرکز شتاب

رشد (درصد)	مبلغ تراکنش‌ها (میلیارد ریال)		رشد (درصد)	تعداد تراکنش‌ها (هزار)		
	۱۳۸۶	۱۳۸۵		۱۳۸۶	۱۳۸۵	
۶۷/۴	۱۷۷۶۶	۱۰۶۱۶	۶۰/۶	۳۸۱۱۸۴	۲۳۷۳۲۴	کل تبادلات شتاب
θ	∞	∞	۵۶/۰	۳۵۹۱۳۴	۲۳۰۱۸۱	خودپردازها
θ	∞	∞	۲۰۸/۷	۲۲۰۵۰	۷۱۴۳	پایانه‌های فروش

۱۵-۴- نظام تسویه الکترونیکی

۱۵-۴-۱- سحاب

در سال ۱۳۸۶، تعداد ۲۰۶۱ هزار مورد انتقال وجه

در شبکه بانکی از طریق خودپردازهای ۱۳ بانک متصل به این سامانه صورت گرفت و میزان استفاده از آن کماکان روند صعودی دارد. همچنین، سهمی از کل تراکنش‌های انجام شده در پایانه‌های شعب کلیه بانک‌های کشور در سال ۱۳۸۶ برای انتقال الکترونیکی وجوه بین بانک‌های مختلف از طریق سحاب صورت گرفت. پیش‌بینی می‌شود با توسعه این خدمت در سطح شبکه بانکی، در آینده استفاده از حواله‌های الکترونیکی گسترش یافته و استفاده از خدمات جایگزین چون مبادلات از طریق چک‌های رمزدار بین‌بانکی، ایران‌چک و اسکناس، به طور نسبی کاهش یابد.

۱۵-۴-۲- ساتنا

در سال ۱۳۸۵، پیاده‌سازی سامانه تسویه ناخالص

آنی برای انتقال وجوه عمده بین‌بانکی آماده بهره‌برداری گردید

سامانه حواله الکترونیکی بین‌بانکی امکان انتقال وجه

به کمک سیستم شتاب را تا مبلغ ده میلیون ریال در شبانه‌روز از طریق خودپردازها و تا پنجاه میلیون ریال در شبانه‌روز از طریق شعب بانک‌ها برای پرداخت‌های بین‌بانکی به صورت برخط^(۱) و آنی^(۲) فراهم می‌سازد. فعالیت این سامانه که در سال ۱۳۸۵ به طور محدود آغاز شد و انتقال وجه به صورت الکترونیکی از کارت یک بانک به کارت بانک دیگر از طریق خودپردازها ممکن گردید، در سال ۱۳۸۶ توسعه یافت و در خودپردازها و پایانه‌های شعب ۱۳ بانک کشور عملیاتی شد. بانک‌های سپه، تجارت، مسکن و رفاه تا پایان سال ۱۳۸۶ موفق به ارائه این خدمت به مشتریان شبکه بانکی نشدند.

۱- Online

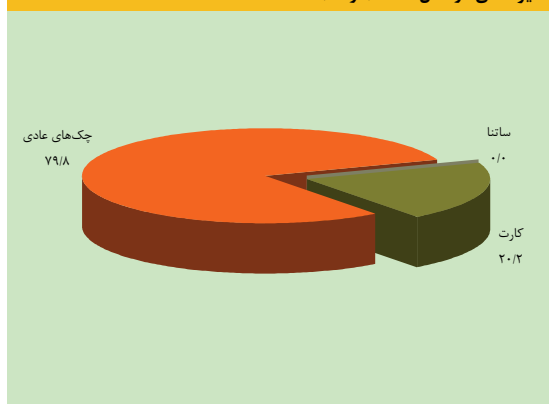
۲- Real Time

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۶

جدول ۱۵-۷- تعداد و مبلغ تبادلات در سامانه تسویه ناخالص آنی در سال ۱۳۸۶

مبلغ (میلیارد ریال)	تعداد	
۴۳۵۱۴۳	۸۴۱۶	بانک به بانک
۵۵۴۳۱	۱۴۹۳	مشتری به مشتری
۱۰۷۳۶۶۴	۱۴۵۳۶	اتاق پایاپای اسناد بانکی و مرکز «شتاب»
۱۵۶۴۲۳۸	۲۴۴۴۵	جمع

نمودار ۱۵-۳- سهم ابزارهای پرداخت غیر نقدی از تعداد کل تراکنش‌های غیر نقدی در سال ۱۳۸۶ (درصد)

با توجه به عدم آگاهی کافی در خصوص فعالیت این سامانه در سطح جامعه و برخی محدودیت‌های عملیاتی و فنی موجود در مراحل اولیه فعالیت آن، تعداد تبادلات و جوه مشتریان^(۳) در این سامانه در این سال سهم چندانی در تعداد کل تراکنش‌های غیر نقدی نداشت. با این حال، از آنجا که متوسط ارزش هر تراکنش به دلیل محدود بودن تبادلات آن به جوه عمده طی سال ۱۳۸۶، بسیار بالا بود، تبادلات انجام شده توانست سهمی معادل ۰/۷ درصد از ارزش کل تراکنش‌های غیر نقدی را به خود اختصاص دهد. انتظار می‌رود با افزایش آگاهی عمومی و رفع برخی محدودیت‌ها مانند مبلغ جوه و مدت زمان انتقال وجه و همچنین، حذف کارمزد دریافتی از مشتریان در

۲- این تبادلات شامل تبادلاتی می‌شود که هر دو طرف آن مشتریان بانکها یا تنها یک طرف آن، مشتری و طرف دیگر، هر یک از بانک‌های عضو ساتنا باشند. به عبارت دیگر، تبادلاتی که هر دو طرف آن، بانک‌های عضو ساتنا باشند بانک به بانک و سایر تبادلات، مشتری به مشتری تلقی می‌شوند.

و در اوایل آذر ماه ۱۳۸۵ تسویه نتیجه پایاپای مرکز شتاب، و در دی ماه تسویه نتیجه پایاپای اتاق پایاپای اسناد بانکی در تهران و شهرستان‌ها در ساتنا آغاز شد. از زمان آغاز به کار این سامانه تا پایان سال ۱۳۸۵، مجموعاً ۱۱۰۰۰ تراکنش در ساتنا با مبلغی بالغ بر ۶۵۰۴۱۱ میلیارد ریال تسویه شد. در سال ۱۳۸۶ با عملیاتی شدن فازهای بعدی این پروژه که ناظر بر تسویه پرداخت‌های بانک به بانک و مشتری به مشتری در این سامانه می‌باشد، نظام‌های پرداخت کشور تحول پدیده‌ای از نظر ایمنی و سرعت در تبادلات بانکی را شاهد بود. بر این اساس، تعداد تبادلات در سامانه مزبور به ۲۴۴۴۵ عدد و مبلغ آن به ۱۵۶۴۲۳۸ میلیارد ریال بالغ گردید که سهم عمده مبلغ مزبور (۶۸/۶ درصد) مربوط به تسویه نتیجه پایاپای مرکز شتاب و اتاق پایاپای اسناد بانکی می‌شود.

۱۵-۵- سهم ابزارهای پرداخت غیر نقدی

علی‌رغم توسعه بانکداری الکترونیک و گسترش ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیک طی سال‌های اخیر، بالاترین سهم از کل پرداخت‌های غیر نقدی در سال ۱۳۸۶ به لحاظ تعداد و ارزش متعلق به چک‌های عادی بود. میانگین ارزش هر تراکنش کارتی در سال ۱۳۸۶ معادل ۴۳۵۵ هزار ریال بود که موجب شد با وجود سهم ۲۰/۲ درصدی تعداد تراکنش‌های کارتی، سهم این نوع تراکنش‌ها از کل ارزش تراکنش‌های غیر نقدی در سطح ۳/۷ درصد محدود گردد. چک‌های عادی^(۱) ۷۹/۸ درصد از تعداد کل تراکنش‌های غیر نقدی را در سال ۱۳۸۶ به خود اختصاص داد که با توجه به میانگین بالای ارزش هر تراکنش (۲۸۵۹۵ هزار ریال)، سهم آن در ارزش کل تراکنش‌های غیر نقدی به ۹۵/۶ درصد بالغ گردید. تسویه جوه مشتریان در ساتنا از شهریور ۱۳۸۶ برای جوه عمده امکان‌پذیر گردید.

۱- تنها ارقام تعداد و مبلغ چک‌های عادی تحویل شده به اتاق پایاپای اسناد بانکی را شامل می‌شود.

فصل ۱۵ نظام‌های پرداخت

تبادلات ساتنا، استفاده از این سامانه در آینده گسترش یابد و سهم بالاتری را از نظر تعداد و ارزش تبادلات غیر نقدی وجوه به خود اختصاص دهد.

جدول ۱۵-۸- سهم ابزارهای پرداخت غیر نقدی از تعداد و مبلغ کل تراکنش‌های غیر نقدی در سال ۱۳۸۶

سهم از تعداد (درصد)	سهم از ارزش (درصد)	متوسط ارزش هر تراکنش (هزار ریال)
۲۰/۲	۳/۷	۴۳۵۵
۷۹/۸	۹۵/۶	۲۸۵۹۵
*	۰/۷	۳۷۱۲۷۲۶۱
جمع	۱۰۰/۰	۲۳۸۵۹

- شامل تراکنش‌های مربوط به پایانه‌های فروش و شعب بوده و خودپردازها را در بر نمی‌گیرد.
- تنها مربوط به چک‌های عادی تحویلی به اتاق پایاپای اسناد بانکی است.
- تنها تبادلات مشتری به مشتری را شامل می‌شود.

نمودار ۱۵-۴- سهم ابزارهای پرداخت غیر نقدی از ارزش کل تراکنش‌های غیر نقدی در سال ۱۳۸۶ (درصد)

